

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Prima Controversia. De ordine significationum huius nominis Verbum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

Forma Textus.

DISTINGUIT primò S. D. & distinctionis membra disponit: deinde proponit conclusionem & probat.

Distinctio est. Verbum in nobis dupliciter dicitur, scilicet propriè & metaphoricè: Dicitur autem propriè tribus modis; nam primò & principaliter dicitur verbum interior mentis conceptus; secundariò verò ipsa vox interioris conceptus significatiua; tertio vocis imaginatio. Probatur prima ratione; Quia manifestius & communius in nobis dicitur verbum, quod voci profertur: in hoc autem verbo, quod voce profertur, duo sunt scilicet vox ipsa & vocis significatio: Vox ab imaginatione procedit; prius est enim imaginatio vocis, quam vox exterior: Significatio verò ex conceptione est intellectus. Et dicitur verbum vox exterior ex significatione; nam vox, quæ non est significatiua, verbum dici non potest; igitur primò & principaliter interior mentis conceptus dicitur verbum; secundariò verò ipsa vox interioris conceptus significatiua; tertio verò ipsa imaginatio vocis verbum dicitur. Secundò probatur eadem dictio trimembris autoritate Damasceni & Augustini, vt patet in textu. Dicitur autem metaphoricè verbum id quod verbo significatur vel efficitur, vt habes in littera.

CONCL. est. Oportet, quod nomen verbi, secundum quod propriè in diuinis accipitur, non sumatur essentialiter, sed personaliter tantum. Probatur. Verbum secundum quòd propriè dicitur in diuinis, significat aliquid ab alio procedens: sed hoc pertinet ad rationem nominum personalium in diuinis; ergo nomen verbi secundum quòd propriè in diuinis accipitur, non sumitur essentialiter, sed personaliter tantum. Minor probatur; quoniam persone diuinæ distinguuntur secundum origines. Maior probatur. Verbum dicitur propriè in diuinis, secundum quòd verbum significat conceptum intellectus: sed conceptus cordis ex ratione sua habet, quòd ab alio procedat. s. à notitia concipientis; ergo verbum secundum quòd propriè dicitur in diuinis, significat aliquid ab alio procedens. Maior huius argumenti probatur autoritate Augustini in 15. de Trin. cap. 10. vbi ait: *Quisquis &c.*

Expositio Textus.

DVOSUNT hic obseruanda: primum est, conclusionem D. Tho. in sacris litteris ac SS. Patribus & communi Scholasticorum consensu, adeò firma atque perspicua veritatis habere fundamenta, vt oppositam sententiam errorem esse manifestum in fide minimè dubitem. De qua re legendi sunt Ban. super hoc art. Zumel. disp. 1. & Suar. lib. 9. de Trin. cap. 3. Secundum est necessitas triplicis verbi; quam pulchrè tradit S. D. in 1. disp. 27. q. 2. a. 1. quæ colligitur etiam ex discursu huius articuli.

PRIMA CONTROVERSIA.

De ordine significationum huius nominis Verbum.

DUBITATIONEM hic excitat Cai. de ordine inter verba seu verbi significationes in textu positas ex Damasceni. & August. inter quas primò statuit S. D. conceptum mentis: secundò vocem eius significatiuam; tertio vocis imagina-

tionem. Ratio verò dubitandi est, quia vel loquitur S. Tho. de ordine quo ad nos, vel secundum se. Si de ordine quo ad nos: primus locus debetur verbo vocis. Si de ordine secundum se, siue quo ad naturam: verbo cogitatiuæ secundus congruit locus; quoniam ex imaginatione cogitatiuæ dependet vocale verbum.

Hinc difficultati Cai. respondet dicens hic formaliter. Solus Cai. monem esse de ordine naturæ inter intentiones verbi nomine significatas; & rationi dubitandi satisfacit præmissis duplici canone metaphysico, in qualibet multiplicis nominis significatione, quo ad ordinem inter significata cognoscendum, præ oculis habendo. Primus est: omne nomen per prius dicitur formaliter, quàm secundum denominationem extrinsecam. Secundus est: omne nomen de pluribus formaliter dictum, prius dicitur de eo, à quo dependet aliud, quàm de dependente ex illo. Ex primo canone patet verbum vltimò dici de verbo cogitatiuæ, de quo non formaliter, sed causaliter tantum dicitur. Ex secundò verò constat nomen verbi prius dici de conceptu mentis, quàm de voce illius significatiua, de qua formaliter quidem dicitur, sed cum dependentia à verbo cordis siue mentis.

Ad rationem igitur dubitandi respondet in forma, ordinem naturæ inter intentiones nominis multa significantis, neque attendi secundum ordinem rerum, in quibus intentiones per nomen significatæ saluantur, neque secundum ordinem ipsarum intentionum in esse naturæ propter primam regulam; vt patet de hoc nomine calidum quod prius dicitur de re virtute solis calefacta, quàm de ipso sole, à quo dependet calefactio; quia nimirum Soli non conuenit calor aut esse calidum formaliter, sed tantum causaliter. Igitur attenditur ordo naturæ inter intentiones talium nominum secundum habitudinem ipsarum intentionum, in hoc quod est includi in alia, & nõ è contra. Certum est autem intentionem, quæ est secundum extrinsecam denominationem, includere formalem intentionem seu significationem, & non includi ab ea: cum illa sine hac nõ possit concipi nec definiri: hæc verò in nullo ab ea dependeat. Cum itaque cogitatiuæ non nisi causaliter insit verbum; conceptui verò mentis ac voci formaliter, postremus meritò locus assignatur verbo cogitatiuæ.

Sed hanc doctrinam Zumel. impugnat in præfatis articuli discursu, dicens rationem verbi non reperiri magis intrinsecè in voce significatiua, quàm in conceptu seu imaginatione ipsius vocis; quia sicut vox significat rem & conceptum, ita vocis imaginatio significat rem significatam per vocem: immo (inquit) sicut conceptus seu imaginatio vocis non est intrinsecè verbum, ita neque ipsa vox habet, quod sit verbum intrinsecè & formaliter, sed tantum per denominationem extrinsecam; quia solum est verbum, in quantum est signum verbi interioris, vt dixit Dur. in primo disp. 27. tum etiam quia vox non est signum intrinsecè & formaliter, sed per extrinsecam hominum impositionem. Denique affirmat idem expositor verbum per posterius dici de vocis imaginatione, quæ de voce ipsa; quia in sui significatione, qua significat rem eandem quæ vox, dependet ex significatione vocis; quia per se non est impositum ad significandum, sed tantum ex impositione vocis.

Eandem Cai. sententiam impugnat Vasquez in sua dubitatione circa articulum, dicens primò doctrinam hanc Caiet. esse contra mentem S. Th. in hoc art. vbi docet verbum vno tantum modo, si-

Solut. Cai.

Canones 2. metaphysic.

Refutatio quorundam superioris solutionis.

do, nimirum quarto dici metaphoricè & impro-
 priè: tribus autem alijs propriè; igitur illo solum
 quarto modo dicitur verbum extrinseca deno-
 minatione secundum mentem D. Tho. Ait igitur
 Vasq. se existimare verbum imaginationis
 propriè appellari verbum, & esse qualitatem ex-
 pressam, qua interius rem aliquam cogitamus;
 nam participatione (inquit) intellectus imagina-
 tio hominis interius dicitur loqui, eo ipso quòd
 cogitat, & non solum dicitur verbum vocis ap-
 prehendere, sed etiam intus secum loqui. Quam
 sententiam sequitur Suarez lib. 9. de Trin. cap. 2. nu-
 mero 11. Secundò ait Caiet. falso existimare vocè
 externam ideò propriè dici verbum, quia natu-
 ra sua sine libera impositione sit verbum.

Denique Molina *supra* q. 27. art. 1. disp. 6. negat
 nomen verbi impositum fuisse primò ad signifi-
 candum solum verbum vocale, & deinde vsu
 frequenti fuisse extensum ad significandum mè-
 tis conceptum. Primò, quia si res ita se habet,
 concedendum est, datum fuisse tempus in quo
 verbum vocis dictum esset propriè verbum, fili-
 autem Dei & quicumque mentis conceptus non
 item Secundò quia tunc concedendum esset vo-
 cabulum hoc, *verbum*, magis præcipuè dici de
 verbo vocis, quàm de mentali conceptu; quod
 pugnat cum August. 15. de Trin. c. 11. Conseq. pro-
 batur ab exemplo contrariè sententiæ: dicunt en-
 nim quòd sicut videre primò fuit impositum ad
 significandum actum videndi, qui oculis conue-
 nit: Deinde per accommodationem vsus fuit ex-
 tensum ad significandam quamcunque euiden-
 tem cognitionem cuiusvis potentie cognoscentis:
 postquam extensionem propriè dicimus
 Beatos videre diuinam essentiam; ita vocabulum
 hoc, *verbum*, primo fuit impositum, vt signifi-
 caret solum verbum vocale; deinde verò ex vsus
 accommodatione verbum mentis; at videre
 præcipuè dicitur de actu oculorum, minus præ-
 cipuè verò de actibus euidentibus aliarum po-
 tentiarum; ergo &c.

Resolutio
 & *defensio*
 Cai. *Quæ sit*
ratio verbi,
 & *ordo im-*
positionis
nominum.
 Sed *verissima* est doctrina Caietan. qui duobus
 optimis argumentis probat verbum dici forma-
 liter de verbo vocis: quæ sicut non vidit aut vi-
 dere neglexit prædictus interpres, ita nec impu-
 gnauit aut soluit. Vt autem proposita Zumel. di-
 luantur obiecta

Considerandum est de ratione verbi esse hoc,
 quod est esse manifestatiuum & expressiuum; primò
 quidem & immediatè notitiæ vel etiam conce-
 ptus, consequenter autem rei cognitiæ vel conce-
 ptæ. Verbum igitur mentis, quod est per se pri-
 mò verbum manifestatiuum & expressiuum est
 notitiæ habitualis ipsi cognoscenti & dicenti, vt
 hic aduertit Caiet. ex D. Tho. & eadem etiam ra-
 tione rei per verbum expressæ. Verbum autem
 vocis manifestatiuum primò est & expressiuum
 interni conceptus, consequenter autem rei con-
 ceptu representatæ, vt superius ostendimus q. 13.
 a. 7. Cùm itaque tota ratio verbi conueniat voci;
 necesse est eidem etiam nomen verbi formaliter
 conuenire. Sed verbum cogitatiuæ cùm nihil ali-
 ud sit, quàm vocis externe sonantis imaginatio;
 neque mentis conceptum, neque rem ipso con-
 ceptu representatam per se primò aut secundò
 manifestat, sed eius tantum exprimit signum ma-
 terialiter sumptum, non autem formaliter, vt si-
 gnum est. Nam, vt ait Philosophus, id quod si-
 gnificat nomen est ratio seu definitio quam so-
 lus cognoscit & concipit intellectus: cuius impe-
 rio cogitatiua vocem concipit, & appetitus cum
 vi mouente format extrinsecus. Et licet cogitati-
 ua conceptum quandam rei singularis formare

possit verbo proportionalè, vt ait S. Th. inf. q. 85.
 a. 2. ad 3. & *quol. 5. q. 5.* quia tñ rei quidditatem nõ
 exprimit, ideò verbum propriè non est. Nec ob-
 stant singularia, quorum notitiam habet cogitati-
 ua; quoniam in eorum quidditate clauduntur
 vniuersalia, vt species siue genus & differentia
 specifica; quorum notitiam non habet hæc sensi-
 tiua potentia.

Secundò considerandum est ex D. Th. *supra* q. 13.
 a. 6. & *de verit. q. 4. a. 1. ad 10.* nomina communia de
 Deo propriè dicta per prius à nobis imposita fu-
 isse creaturis, quas prius cognoscimus, quã Deo:
 quamuis quo ad rem significatam per nomen
 prius de Deo dicantur, quàm de creaturis; quia à
 Deo huiusmodi perfectiones aut rationes forma-
 les in creaturas emanant. Prius enim intelle-
 ctus absolute considerauit, exempli gratia, ratio-
 nem ordinatiuam & iudicatiuam in creatura ra-
 tionali, & illi nomen imposuit sapientia: dein-
 de per rationis discursum, similem & nobilio-
 rem rationem in Deo, eamque eodem nomine
 nuncupauit: postremò tertio considerans ratio-
 nem illam ordinatiuam in creatura similitudi-
 nem habere proportionalem ad rationem ordi-
 natiuam in Deo existentem & ab ea dependere,
 tertiã quadam impositione nomen sapientia,
 quoad rationem illam ordinatiuam primò in
 creatura, deinceps in Deo significauerat, imponit
 ad vtramque simul significandam, vt similem
 proportionaliter; vel etiam ad eam, quã in crea-
 tura est significandam, cum habitudine causali-
 tatis exemplaris, efficientis aut finalis ad eã, quẽ
 in Deo est: vt latè & perspicuè declarat Ferrar. 15.
 1. cont. gent. c. 34. Et idem ordo impositionis po-
 test & debet concipi in nomine verbi dicto de
 verbo vocis & de conceptu mentis.

AD RATIONES itaque Zumel. iam patet cui-
 denter responsio. Falsum est enim verbum cogi-
 tatiuæ aut vocis imaginationem significare rem
 & conceptum; verbum autem exterius ex hoc ip-
 so, quod manifestatiuum est interioris conce-
 ptus, formaliter & intrinsecè verbum est: & pri-
 ò nobis cognitum & nominatum, quàm verbum
 mentis. Et quamuis vox per extrinsecam homi-
 num impositionem sit signum interni conce-
 ptus; hinc tamen non efficitur vocem non esse
 formaliter & intrinsecè verbum. Ex hoc enim
 quòd aliquid est signum expressiuum ab extrin-
 secò efficienter, non sequitur illud esse signum ex-
 pressiuum ab extrinsecò formaliter; sicut domus
 habitatio est hominibus apta ab extrinsecò effe-
 ctiuè, non tamen ab extrinsecò formaliter, sed ab
 intrinsecò; & aqua caliditatem suscipit ab extrin-
 secò, & tamen in se ipsa formaliter est calida: si-
 cigitur in proposito vox ab extrinsecò hominum
 impositione, vt ab efficiente verbum est: sed ta-
 men in se ipsa formaliter & intrinsecè rationem
 habet verbi, sicut & expressiuum.

Ad argumenta verò Vasq. dico primò verbum
 dici propriè. i. non metaphoricè de tribus illis ac-
 ceptionibus verbi, & consequenter etiam de ver-
 bo cogitatiuæ: nec tamen inde sequitur; ergo ver-
 bum cogitatiuæ propriè formaliter & intrinsecè
 verbum est; sicut non sequitur medicina propriè
 .i. non metaphoricè sana est; ergo est propriè. i.
 formaliter & intrinsecè sana. Et sicut non conue-
 nit cogitatiuæ propriè, i. formaliter verbum, i-
 ta nec loquutio. Dico secundò falsò imponi Cai.
 quòd dixerit ideò vocem externam dici propriè
 verbum, quia natura sine libera impositione sit
 verbum: cùm nihil simile sonent eius verba.

Ad primum autem argumentum Molinæ, si de
 re, siue de ratione verbi sit sermo, nego consequen-

tiā; fuit enim ab aeterno in Deo verè & propriè res & ratio illa, quæ verbum est; si verò de nominis impositione loquatur; hoc est, quod diximus cum D. Thom. Ad secundum autem negatur sequela. Ad probationem negatur minor; magis enim præcipuè dicitur videre de actu intellectus, quam de actu oculi.

SECUNDA CONTROVERSIA.

An verbum aliquo modo dicatur essentialiter in diuinis?

Sententia
Doctorem.

QVAESTIO hæc licet sit absolutè propofita, præcipuè tamen est de mente S. Thom. Queritur ergo primo an secundū veritatē verbū in diuinis possit aliquo modo dici essentialiter, deinde etiam principaliter quæritur, quid in hac re fenserit S. Th. Obseruandum est primò vt inquit S. Th. in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. questionem hanc parum valere: quia non est de re, sed de vocis significatione, quæ est ad placitum. Vnde in ea plurimum valet vsus; quia nominibus vtendum est vt plures.

Durandus in 1. dist. 27. q. 3. sentit verbum in Deo ex vi suæ significationis dicere aliquid essentialiter & non personale, & solum per quandam appropriationem dici de filio; quam appropriationem docet fieri secundum quandam analogiam & proportionem; quæ sententia sequitur ex alia eius falsa opinione, quòd secunda persona in diuinis non procedat per actum intellectus, sed per actum naturæ; de qua supra abundè egimus.

Caiet. super hoc a. de mente S. Tho. docet primò verbū personaliter dici, & nullo modo essentialiter. Secundò S. Tho. in hac dubitatione paulatim ad veritatis perfectionem peruenisse. Nam in 1. (inquit) secutus est illorum opinionem, qui verbi nomen, sicut amoris nomen considerantes, quandoque essentialiter, quandoque personale dixerunt; sed postea in quest. de ver. declinavit in alteram partem, scilicet quòd dicitur personaliter, non tamen absq; formidine alterius; quòd ex eo patet, quòd responderet rationibus ad vtramq; partem. At in hoc a. negauit omninò verbū essentialiter dici, vt patet ex ipsa conclusione articuli, & eius ratione superius allata, per quam rationem excluditur omne essentialiter a ratione verbi: quoniam in nullius essentialis ratione clauditur, siue intrinsecè, siue vt necessariò concomitans, quòd ab alio procedat: quòd tamen in dicta ratione assumit S. Thom. claudi in ratione conceptionis & verbi.

Hanc sententiam sequitur Molina & Zumel. super hoc ar. Suarez lib. 9. cap. 3. Vasq. & Ripa. Addit autem Zumel. D. Tho. in sententijs exillimasse actū intelligēdi & cognitionem mentis posse dici verbum: atq; ideo credidisse verbum aliquando dici essentialiter in diuinis. Sed D. Tho. nunquam in ea sententia fuisse patet ex ijs, quæ supra diximus quest. 27. art. 1. de distinctio-
ne verbi ab intelligere.

At Capr. in 1. dist. 27. q. 2. conc. 4. & author tabulæ aureæ dub. 1160. & 1161. & Syluester super hoc ar. & Ferr. 4. cont. gent. cap. 13. & Porrecta super hoc ar. affirmant verbum de mente S. Thom. propriè acceptum dici in diuinis tantum personaliter, sed communiter sumptum dici etiam essentialiter; quæ tamen acceptio propria est; id est nō metaphorica; & hanc semper fuisse metem S. Thom. Quæ sententia, quoniam videtur veritatē attingere, ideo à nobis est amplectēda, & expli-
canda.

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

AD CUIVS euidentiam notandum est primò ex D. Th. in 1. dist. 27. q. 2. a. 2. & de verit. q. 4. ar. 2. quòd verbo propriè dicto conueniunt quatuor. **Primum** est, vt sit aliquid expressum à notitia mentis. **Secundum** quòd sequitur ex primo est, vt dicat relationem realem originis ad dicentem; quæ duo probat hic latè Zumel. conclus. 4. **Tertium** est, quòd sit manifestatum rei intellectu. **Quartum** est, quòd sit intellectum scilicet ad intra. Igitur in verbo diuino propriè dicto reperiuntur hæc omnia, vt patet ex his, quæ diximus cum D. Th. in q. 27. & 28. In essentia autem diuina respectu diuini intellectus sunt secundum rem duo postrema, vt patet ex dictis in q. 14. & 15. Duo verò priora non sunt in essentia diuina simpliciter, sed tantum secundum quid, scilicet secundum rationem; nam intelligimus diuinam essentiam vt obiectum diuino intellectui ad ipsum referri tanquam obiectum, & terminum intrinsecum ad ipsam potentiam; quæ relatio non est nisi rationis: quoniam in Deo essentia non distinguitur ab intellectu; & eadem ratione intelligimus eandem essentiam quam emanantem in esse intelligibili per actum intellectus, cuius est terminus intrinsecus, vt docet S. Th. de verit. vbi supra. Sed quia, vt ibidè inquit S. Th. si aliquid eorū, quæ sunt de ratione alicuius, auferatur, iā nō erit propria acceptio: ideo essentia non dicitur verbū secundum propriam verbi acceptionem, sed tantum communiter. Et quoniam, vt eodem loco docet S. Th. & in 1. in vsu Sanctorum & communiter loquentium est, vt hoc nomen verbum relationem realiter distinguētē importet; Vt enim ait idè Aug. 7. de Trin. c. 2. verbū est quòd sapientia genita; nominibus autem vtendum est vt plures; quia secundum Philosophū, vsus maxime est emulandus in significationibus nominū: ideo magis dicendum est, quòd verbum personaliter dicatur, quàm quòd dicatur essentialiter. Nam, vt docet Magister in 3. dist. 14. quæ in diuinis dicuntur, non sunt extendenda nisi quatenus sacra scriptura eis vtitur; constat autem sacram scripturam non vti nomine verbi propriè dicti nisi personaliter. Loca sacra scriptura profert Zumel. disp. 1. concl. 1. & 2.

Secundò considerandum est ex D. Tho. in 1. cont. gent. cap. 53. intellectum nostrum, per intentionem intellectam quam format, similem esse rei cognita; & illam intelligere; intellectum autem diuinum nulla alia specie intelligere, quàm sit essentia sua, quæ est similitudo omnium rerum. Vnde statim infert S. Tho. Per hoc ergo sequitur, quòd conceptio intellectus diuini, prout semetipsum intelligit, quæ est verbum ipsius, non solum sit similitudo ipsius Dei intellecti, sed etiam omnium, quorum est diuina essentia similitudo. Sic igitur per vnā specie intelligibilem, quæ est diuina essentia, & per vnā intentionem intellectam, quæ est verbum diuinum, multa possunt à Deo intelligi. Hæc D. Thom. Vbi manifestè diuinam essentiam, quatenus est similitudo omnium obiectiua, nuncupat verbum, quòd est sumere verbum essentialiter, Cum enim ait à Deo per verbum multa intelligi; nomine verbi non intelligitur persona procedens; alioquin Pater per Filium intelligeret, & esset sapiens Filio & sapientia genita; quòd passim negant Aug. D. Tho. & Magister & omnes Scholastici. Vnde etiam Ferrariens. ibidem notat non accipi verbum eo loco, vt est secunda persona in diuinis; cum nōdum de Trinitate mentio facta fuerit; & ibidem cum Philosophis disputat S. Th. contra quos nihil valeret huiusmodi declaratio. Ait ergo Ferr. eo loco per verbū intelligi id, ad quòd
P imme-

Resolutio.
Ex doctrina
S. Th.
probat
verbum
communiter
acceptum
essentialiter
dici in diuinis.

Caiet.